

OILA — MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLAR BESHIGI

Toshbotirov Quvonchbek

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti, Tarix fakulteti
"Milliy go'ya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 201-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20565559>

Annotatsiya: mazkur maqolada oilaning jamiyat hayotidagi o'rne, milliy va ma'naviy qadriyatlarni avlodlar avlodga yetkazishdagi ahamiyati, yoshlar tarbiyasida oilaning tutgan o'rne hamda globallashuv sharoitida oilaviy qadriyatlarni asrash masalalari tahlil etiladi. Shuningdek, oila muhitining shaxs kamoloti, milliy o'zlikni anglash va ma'naviy barkamollikni shakllantirishdagi roli ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi.

Kalit so'zlar: oila, ma'naviyat, milliy qadriyatlar, tarbiya, yoshlar, ma'naviy muhit, vatanparvarlik, milliy o'zlik, an'ana, avlodlar davomiyligi.

Kirish

Insoniyat taraqqiyoti tarixida oila jamiyatning eng qadimiy va eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri sifatida shakllangan. Har qanday xalqning ma'naviy qiyofasi, madaniy taraqqiyoti va kelajagi, avvalo, oiladagi tarbiya bilan chambarchas bog'liqdir. Oila nafaqat biologik davomiylikni ta'minlaydi, balki ma'naviy merosni, milliy qadriyatlarni va axloqiy tamoyillarni kelajak avlodlarga yetkazib beruvchi muqaddas maskan hisoblanadi.

Xalqimiz azaldan oilani muqaddas dargoh sifatida e'zozlab kelgan. "Qush uyasida ko'rganini qiladi", "Bir bolaga yetti mahalla ota-ona" kabi hikmatlar oilaning inson tarbiyasidagi beqiyos o'rnini ifodalaydi. Darhaqiqat, insonning ilk dunyoqarashi, hayot haqidagi tasavvurlari, ezgulik va yovuzlik haqidagi qarashlari aynan oilada shakllanadi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar ongiga turli mafkuraviy ta'sirlar kuchayib borayotgan bir paytda oilaning tarbiyaviy ahamiyati yanada ortmoqda. Chunki oila yoshlarni milliy qadriyatlarga sodiq, ma'naviy barkamol va vatanparvar insonlar qilib voyaga yetkazishda asosiy tayanch vazifasini bajaradi.

Oila — shaxs tarbiyasining birinchi maktabi

Inson hayotidagi ilk tarbiya oilada boshlanadi. Bola dunyoga kelgan kundan boshlab ota-onaning mehr-muhabbati, nasihati va tarbiyaviy ta'siri ostida ulg'ayadi. Oila muhitida shakllangan fazilatlar keyinchalik inson xarakterining ajralmas qismiga aylanadi.

Psixologlar va pedagoglarning ta'kidlashicha, inson shaxsining asosiy xususiyatlari bolalik davrida shakllanadi. Shu sababli oiladagi muhitning sog'lom va ma'naviy boy bo'lishi katta ahamiyatga ega. Ota-onaning o'zaro hurmati, samimiy munosabati, mehnatsevarligi va halolligi farzandlar uchun eng kuchli tarbiya vositasidir.

Farzand ota-onasining gapidan ko'ra ko'proq ularning amaliy faoliyatidan o'rnak oladi. Agar oilada kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, kitobxonlik, ilmga intilish va mehnatsevarlik qadrlansa, bu fazilatlar tabiiy ravishda farzandlar ongiga singib boradi.

Milliy qadriyatlarni saqlash va uzatishda oilaning o'rne

Milliy qadriyatlar xalqning ko'p asrlik tarixiy tajribasi va ma'naviy boyligining mahsulidir. Ushbu qadriyatlarni saqlash va avlodlarga yetkazishda oilaning hissasi beqiyosdir.

O'zbek oilalarida mehmondo'stlik, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr, qarindoshlik rishtalarini mustahkamlash, qo'ni-qo'shnichilik munosabatlarini qadrlash kabi an'analar asrlar davomida shakllangan. Ana shu qadriyatlar oilada farzandlarga singdiriladi.

Ayniqsa, milliy bayramlar, oilaviy marosimlar, urf-odatlar va an'analar yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashning muhim vositasidir. Navro'z, hayit bayramlari, oilaviy yig'inlar va boshqa tadbirlar yoshlarning milliy o'zligini anglashiga xizmat qiladi.

Ajdodlarimizning boy ma'naviy merosi, xalq og'zaki ijodi namunalari, maqollar, hikmatli so'zlar va rivoyatlar ham avvalo oilada o'rgatiladi. Bu esa yoshlarning tarixiy xotirasini mustahkamlaydi hamda ularda milliy g'urur va iftixor tuyg'ularini shakllantiradi.

Oila va ma'naviy tarbiya

Ma'naviyat insonni komillikka yetaklovchi, uning ichki dunyosini boyituvchi kuchdir. Ma'naviy tarbiya esa insonda ezgulik, adolat, halollik, vijdonlilik va insonparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Oilada berilgan ma'naviy tarbiya butun umr davomida inson hayotiga ta'sir ko'rsatadi. Farzandlar ota-onadan rostgo'ylikni, halollikni, mehnatsevarlikni va mas'uliyat hissini o'rganadilar. Oilada shakllangan ma'naviy fazilatlar insonning keyingi hayot yo'lida muhim mezon bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda yoshlar o'rtasida uchrayotgan ayrim salbiy holatlar, jumladan, loqaydlik, mas'uliyatsizlik va ma'naviy bo'shliq ko'pincha oilaviy tarbiyadagi kamchiliklar bilan bog'liq ekanligi kuzatiladi. Shu bois oilada ma'naviy muhitni mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Oila va vatanparvarlik tarbiyasi

Vatanga muhabbat oiladan boshlanadi. Inson avvalo o'z ota-onasini, oilasini, mahallasini sevadi, keyinchalik esa bu tuyg'u Vatanga muhabbat sifatida namoyon bo'ladi.

Oilada farzandlarga mamlakat tarixi, buyuk ajdodlarimiz merosi, milliy qahramonlarimiz hayoti haqida ma'lumot berish vatanparvarlik tarbiyasining muhim tarkibiy qismidir. O'z tarixini bilgan va ajdodlari bilan faxrlangan yoshlar Vatan ravnaqi uchun xizmat qilishga intiladilar.

Shuningdek, davlat ramzlariga hurmat, ona tiliga ehtirom va milliy qadriyatlarga sadoqat ham oilada shakllanadi. Bunday tarbiya yoshlarni mas'uliyatli fuqarolar etib voyaga yetkazadi.

Globallashuv sharoitida oilaviy qadriyatlarni asrash masalalari

Bugungi kunda globallashuv jarayoni dunyo xalqlari o'rtasidagi aloqalarni kengaytirmoqda. Biroq bu jarayon bilan birga ayrim ma'naviy tahdidlar ham kirib kelmoqda. Ommaviy madaniyat, yengil-elpi turmush tarzi, individualizm va iste'molchilik kayfiyati ba'zan yoshlarning ma'naviy dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Bunday sharoitda oilaning vazifasi yanada mas'uliyatli bo'lib qolmoqda. Ota-onalar farzandlarning internetdan foydalanishini nazorat qilishi, ularga to'g'ri axborot tanlash madaniyatini o'rgatishi va ma'naviy immunitetni shakllantirishi zarur.

Milliy qadriyatlarga asoslangan oilaviy muhit yoshlarni turli zararli g'oyalar va ma'naviy tahdidlardan himoya qiluvchi mustahkam qalqon vazifasini bajaradi.

Oila va kitobxonlik madaniyati

Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda ham oilaning o'rni beqiyosdir. Farzandning kitobga munosabati ko'pincha oiladagi muhitga bog'liq bo'ladi.

Agar ota-onalar kitob mutolaa qilsa, farzandlarni kitob o'qishga rag'batlantirsa va uyda kichik kutubxona tashkil etsa, bolalarda kitobga muhabbat paydo bo'ladi. Kitob esa inson tafakkurini boyitadi, ma'naviyatini yuksaltiradi va dunyoqarashini kengaytiradi.

Mutolaa madaniyatiga ega yoshlar axborotlarni tahlil qila oladigan, mustaqil fikrlovchi va ma'naviy jihatdan yetuk shaxslar bo'lib voyaga yetadilar.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oila milliy va ma'naviy qadriyatlarning eng muhim manbai va beshigi hisoblanadi. Shaxsning axloqiy qiyofasi, dunyoqarashi, ma'naviy kamoloti va vatanparvarlik tuyg'ulari avvalo oilada shakllanadi. Oila milliy qadriyatlarni saqlash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga yetkazishda beqiyos ahamiyatga ega.

Bugungi globallashuv davrida oilaning tarbiyaviy salohiyatidan samarali foydalanish, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biridir. Chunki ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash kuchli oila orqali amalga oshadi.

Takliflar

1. Oilalarda kitobxonlik an'alarini rivojlantirish.
2. Ota-onalar uchun ma'naviy tarbiyaga oid seminar va treninglarni ko'paytirish.
3. Oilaviy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi media loyihalarni kengaytirish.
4. Yoshlarni milliy urf-odat va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalash.
5. Mahalla va ta'lim muassasalari bilan oilalar hamkorligini mustahkamlash.
6. Oilalarda ma'naviy muhitni sog'lomlashtirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshirish.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdullayeva Sh. "Oila ma'naviyati va tarbiya masalalari". – Toshkent: Ma'naviyat, 2021.
2. Vohidov M. "Oila pedagogikasi". – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Jo'rayev N. "Milliy o'zlik va ma'naviy taraqqiyot". – Toshkent: Akademnashr, 2019.
4. Erkayev A. "Ma'naviyatshunoslik asoslari". – Toshkent: Ma'naviyat, 2022.
5. Sodiqov A. "Yoshlar tarbiyasi va oilaning ijtimoiy mas'uliyati". – Toshkent: Tafakkur, 2023.
6. "Oila va ma'naviyat uyg'unligi". Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2024.
7. "Milliy qadriyatlar va oilaviy tarbiya". Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2023.
8. "Oila institutini mustahkamlashning dolzarb masalalari". O'quv-uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2022.
9. "Yoshlar ma'naviy kamolotida oilaning o'rni". Ilmiy tadqiqotlar to'plami. – Toshkent, 2024.
10. "Yangi O'zbekiston va oilaviy qadriyatlar". – Toshkent, 2025.